

» gem, quam mandavit, inquit, nobis Moyses : » hoc est, populus ejus de verbis ejus accepit Legem, quia de doctrina ejus intellexit Legem eam ipsam, quam mandavit nobis Moyses. Ipse quippe ait in Evangelio : « Si crederetis Moysi, » crederetis et mihi : de me enim ille scripsit ¹. » Non enim accepit populus ille Legem, quam non intellexit : sed tunc accepit, quando intellexit de verbis ejus, carens velamine veteri, conversus ad Dominum : hanc dicit « Hæreditatem congregationibus Jacob, » quæ intelligenda est non terrena, sed cœlestis; non temporalis, sed æterna. « Et erit, inquit, in dilecto princeps : » ipse utique in dilecto populo erit princeps Dominus Jesus : « Congregatis » principibus populorum, id est, gentium, simul tribus Israël, » ut impleatur quod supra dictum est : « Lætamini gentes simul cum populo ejus; quia cæcitas ex » parte in Israël facta est, donec plenitudo gentium intraret, et sic omnis Israël salvus fieret ². »

QUÆSTIO LVII.

CUM Joseph benediceret, ait inter cætera, « Primogenitus tauri pulchritudo ejus ³. » Quod non ita legendum est, tanquam dixerit, « Primogenitus tauri; » sed, cum sit primogenitus, pulchritudo ejus tauri est; propter crucis cornua de Domino intelligitur figuratum.

¹ Joan. v, 46. — ² Rom. xi, 25, 26. — ³ Deut. xxxiii, 17.

LIBER VI.

QUÆSTIONES IN JOSUE.

QUÆSTIO I.

DOMINUS dicit ad Jesum Nave : « Et sicut eram cum » Moysse, ita ero et tecum ¹. » Non solum autem hoc testimonio, sed etiam in Deuteronomio multis documentis probatur Moyses ita defunctus, ut Dei famulus et Deo placens : quamvis in eo illa vindicta completa sit, ne terram promissionis intraret. Ex quo datur intelligi, Dominum etiam bonis servis suis in aliquo succensentem, et temporaliter vindicare, et tamen in eorum habere numero, quæ sunt in domo ejus vasa in honorem utilia Domino ², quibus daturus est promissa sanctorum.

QUÆSTIO II.

QUÆSTIO est, quomodo posteaquam locutus est Dominus ad Jesum Nave, exhortans et confirmans eum ³, seque promittens cum illo futurum, mandaverit idem Jesus populo per scribas, ut præpararent cibaria, quod post tres dies Jordanem fuerant transituri, cum inveniantur post multo plures dies transisse Jordanem. Cum enim hæc populo mandasset, misit exploratores in Jericho ⁴, quoniam Jordane trajecto ipsa proxima civitas occurrebat : illi autem diverterunt ad Raab mulierem fornicariam, et ab

¹ Josuë 1, 5. — ² 2 Tim. ii, 21. — ³ Josuë 1, 11. — ⁴ Id. ii, 1.

illa occultari, atque a rege quæsi et minime inventi, eadem dimittente illos per fenestram, et monente ut triduo laterent in montanis, quatuor dies videntur esse consumpti: inde posteaquam nuntiaverunt quæ circa illos gesta fuerint, promovit Jesus cum populo universo de loco ubi erat diluculo¹: qui cum venisset ad Jordanem, divertit et mansit: tunc rursus populus admonetur ut post triduum se præparet transire Jordanem, arca Domini præcedente. Hinc ergo intelligitur humanam fuisse dispositionem, quam fecit populo nuntiari, ut cibaria præpararent, tanquam post tres dies memoratum fluvium transituri. Potuit enim hoc sicut homo sperare fieri posse, si exploratores celeriter revertissent. Quibus tardantibus intelligitur, quamvis Scriptura tacuerit, ex divina dispositione cætera impleta, ut jam inciperet apud populum glorificari Jesus, et ostendi quod cum illo Dominus esset, sicut fuerat cum Moyse. Nam et hoc illi dicitur fluvium transituro, sicut Scriptum est, « Et dixit Dominus ad Jesum: In die isto incipiam » exaltare te coram omnibus filiis Israël, ut sciant quoniam sicut eram cum Moyse, sic ero et tecum². » Nec incredibile debet videri etiam illos, cum quibus Deus loquebatur, aliquid ex humana dispositione agere voluisse, in qua sibi Deum tamen fiderent esse rectorem, eorumque ex illius, a quo regebantur, providentia, consilia fuisse mutata³. Nam et Moyses ipse utique tanquam homo putaverat esse faciendum, ut causas populi sic audiret, quem admodum et sibi et illis, onus intolerabile subeundo, prodesse non posset: ejusque dispositio divinitus, et hoc ipsum socero ejus suggerente et monente, atque hanc admonitionem Deo approbante, mutata est.

¹ Josuë III, 1. — ² Ibid. 7. — ³ Exod. XVIII, 14.

QUÆSTIO III.

SCRIBÆ populo dicunt, « Cum videritis arcam testimonii Domini Dei nostri, et sacerdotes nostros et Levitas » tolentes eam, proficiscemini de locis vestris; et ite post » eam: sed longum intervallum sit inter vos et illam, » quantum duo millia cubitorum stabitis, ne propinquetis » ei, ut sciatis viam, quam ibitis in eam. Non enim abiistis » viam ab hesterna et nudiustertiana die¹. » Longe jussum est arcam præcedere, ut posset a populo videri. Tam grande quippe agmen, si post eam proximum pergeret, non eam videret præire, nec nosset qua sequeretur. Ex hoc autem facto intelligendum est, quod columna illa nubis, quæ solebat movendis castris signum dare, et iter ostendere², jam recesserat, nec eis apparebat: hinc factum est ut etiam triduum illud, (de quo in superiori quæstione,) ex humana dispositione prædiceretur. Nunc ergo duce Jesu arcam Domini sequuntur nube subtracta, tanquam velamine ablato. « Jordanis autem plenus erat per totam crepidinam suam, sicut in diebus messis tritici³. » Hoc incredibile videtur regionibus nostris. Ibi autem, sicut perhibent qui noverunt, initio veris est messis tritici: tunc autem ille fluvius repletur amplius quam per hyemem.

QUÆSTIO IV.

« Et erunt vobis lapides isti memoriale filiis Israël usque » in æternum⁴. » Quomodo « in æternum, » cum cælum et terra transeant⁵? An quoniam æternum aliquid significant hi lapides, cum ipsi æterni esse non possint? Quamvis possit quod in græco est, εἰς τὸ αἰῶνος, dici latine, « Et usque

¹ Josuë III, 3, 4. — ² Exod. XIII, 21. — ³ Josuë III, 15. — ⁴ Id. IV, 7. — ⁵ Matth. XXIV, 35.

in sæculum,» quod non est consequens ut intelligatur æternum.

QUÆSTIO V.

« ET dixit Dominus ad Jesum, dicens : Manda sacerdotibus portantibus arcam testamenti testimonii¹. » Solet dici arca testamenti, vel arca testimonii; nunc dicta est arca testamenti testimonii, ut non solum arca, sed etiam ipsum testamentum, appellaretur testamentum testimonii. Hinc enim dicit Apostolus : « Nunc autem sine Lege » justitia Dei manifestata est, testimonium habens per » Legem et Prophetas² : » In cujusdam enim rei alterius venturæ testimonium datum fuerat illud, quod dicitur Testamentum Vetus.

QUÆSTIO VI.

« DIXIT Dominus ad Jesum : Fac tibi ipsi cultros de » petra acutos, » vel, sicut habet græcus, « De petra » acuta, et sedens circumcide filios Israël iterum³. » In hoc præcepto quæritur cur dixerit, « iterum. » Non enim unus homo bis circumcidendus erat : sed quia unus populus erat in quibusdam circumcisis, in quibusdam non circumcisis, ideo dictum est « iterum, » ut circumcisis iterum circumcideretur, non homo, sed populus. Nam et sequentia in ostendunt. Dicit enim Scriptura : « Et fecit Jesus cultros petrinus sibi ipsi acutos, et circumcidit filios Israël in loco, qui vocatur Collis præputiorum. Hoc autem modo circumpurgavit Jesus filios » Israël, qui aliquando fuerant in via, et qui aliquando incircumcisi erant eorum, qui exierant ex Ægypto, omnes » istos circumcidit Jesus. Quadraginta enim et duobus » annis conversatus est Israël in deserto Mabdaritide, et » ideo incircumcisi erant illorum plurimi pugnatorum

¹ Josuë iv, 15, 16. — ² Rom. iii, 21. — ³ Josuë v, 2.

» qui exierunt de terra Ægypti, qui inobedientes fuerant » mandatis Dei, in quibus et definierat Dominus eis, ne » viderent illi terram, quam juraverat Dominus patribus » eorum dare illis terram fluentem lac et mel. Pro his » autem substituit filios eorum, quos circumcidit Jesus, » eo quod fuissent in itinere incircumcisi¹. » Manifestum est ergo non omnes fuisse, sed quosdam. Quidam enim de Ægypto exeuntium filii in illo populo incircumcisi erant, quos potuit circumcidere Jesus; illorum scilicet filios qui genuerunt in deserto, et contempserunt eos circumcidere, quod inobedientes erant legi Dei. Nulla itaque causa est, cur ii qui putant rebaptizandos eos, qui habent christiani baptismi sacramentum, hoc testimonio Legis adjuvari se putent : quia nullus bis numero unus homo est circumcisis; sed populus qui jam fuerat in quibusdam circumcisis, in quibusdam vero adhuc incircumcisis erat. Et si aliquo modo id fieri posset, ut bis circumcidi hominem Deus juberet; numquid possunt dicere ideo fuisse præceptum, quia illi ab Ægyptiis fuerant circumcisi, aut ab aliquibus hæreticis ab Israëlitarum societate segregatis? Cum vero satis etiam appareat, quare sit a Deo dictum; nullum hic possunt homines erroris sui patrocinium reperire.

QUÆSTIO VII.

QUANDO Jesus vidit virum contra se stantem evaginato gladio², et eo respondente dicit, quod esset princeps militiæ virtutis Domini; et prostratus in terram dixit : « Quid præcipis tuo famulo³? » Quæri potest, utrum Angelo se prostraverit, eumque dixerit Dominum; an potius intelligens a quo missus fuerat, ipsum Dominum dixerit, eique se prostraverit. Erat autem, sicut legitur, Jesus in

¹ Josuë v, 3-7. — ² Ibid. 13. — ³ Ibid. 15.

Jericho, non utique in ipsa civitate, cujus muri nondum ceciderant, quod mox futurum erat, ut in eam possent intrare; sed in agro ad eam pertinente: nam interpretatio, quæ est ex hebræo, sic habet¹.

QUÆSTIO VIII.

IN eo quod factum est ut Achar de tribu Juda furaretur de anathemate civitatis Jericho contra præceptum Domini²; et propter ejus peccatum tria millia quæ missa fuerant in Gai, dederunt terga hostibus, et occisi sunt ex eis triginta sex viri: et populo graviter terrore, Jesus cum senioribus se prostravit ad Dominum, eique responsum est ideo factum esse, quod peccaverit populus: minatus est etiam Deus non se cum eis futurum, nisi abstulerint anathema de se ipsis: et quod ostensus est qui fecerat, nec solus occisus, sed cum omnibus suis: quæri solet quomodo juste pro alterius peccatis in alios vindicetur; maxime quia in Lege Dominus dixit, nec patres pro filiorum, nec filios pro patrum peccatis esse puniendos³? An aliud judicantibus hominibus est præceptum, ne quemquam pro altero puniant: Dei autem judicia non sunt ejusmodi, qui alto et invisibili consilio suo novit quatenus extendat etiam temporalem hominum pœnam salubremque terrorem. Non enim aliquid dirum, quantum attinet ad universi mundi administrationem, contingit mortalibus, cum moriuntur quandoque morituri; et tamen apud eos qui talia metuunt, disciplina sancitur, ut non se solum quisque curet in populo, sed invicem sibi adhibeant diligentiam, et tanquam unius corporis et unius hominis alia pro aliis sint membra sollicita. Nec tamen credendum est, etiam pœnis quæ post mortem irrogantur, alium pro alio posse damnari: sed in his tantum rebus hanc irrogari

¹ Sic habet Vulgata nostra. — ² Josuë vii. — ³ Deut. xxiii, 16.

pœnam, quæ finem fuerant habituræ, etiamsi non eo modo finirentur. Simul etiam ostenditur, quantum connexa sit in populi societate ipsa universitas, ut non in se ipsis singuli, sed et tanquam partes in toto existimantur. Per unius igitur peccatum mortemque paucorum admonitus est populus universus, tanquam in corpore universo quærere quod admissum est. Simul etiam significatum est quantum mali fieret, si universa illa congregatio peccasset, quando ne unus quidem ita potuit judicari, ut ab eo possent cæteri esse securi. At vero si Achar ab aliquo inventus atque comprehensus, et illius criminis reus ad iudicium Jesu fuisset adductus, nequaquam putandum est hominem judicem vel pro illo vel cum illo quemquam alium, qui societate facti ejus minime teneatur, fuisse puniendum. Neque enim ei mandatum Legis licebat excedere, quod datum est hominibus, ne iudicio suo, quod in hominem homini jussum sive permissum est, alterum pro alterius peccato arbitretur esse plectendum. Longe autem secretiore justitia judicat Deus, qui potens est etiam post mortem, quod homo non potest vel liberare vel perdere. Visibiles igitur afflictiones hominum sive mortes, quoniam his quibus ingeruntur, et obesse et prodesse possunt, novit Dominus in occulto providentiæ suæ quemadmodum juste quibusque dispenset, etiam cum aliorum peccata in aliis videtur ulcisci. Pœnas vero invisibiles, quæ non nisi nocent, et prodesse non possunt, ita nullus Deo iudice pro alienis peccatis luit, sicut homine iudice luere nullus nisi pro sua culpa istas visibiles debet. Hoc enim præcepit homini iudici Deus, in his quæ ad humanum iudicium pertinent vindicanda, quod in suo iudicio facit ipse, quo potestas non aspirat humana.

QUÆSTIO IX.

I. MERITO quæritur, cum Dominus propter illum, qui de anathemate furtum fecerat, præceperit eum, qui fuisset ostensus, igni cremari, cur eum ostensum Jesus lapidari potius a populo fecerit¹. An ita eum mori oportuit, quemadmodum Jesus, qui propius Dominum sequebatur, Domini verba jubentis intelligere potuit? Sic enim alius quisquam non facile potuit. Unde magis quærendum est, cur lapidationem ignem appellaverit Dominus, quam credendum Jesum aliud fecisse quam jusserat Dominus. Nam neque ad intelligendum verba Domini quisquam potuit esse sapientior, neque ad faciendum quisquam obedientior. Proinde ignis nomine pœnam potuisse significari, Scriptura testis est in Deuteronomio, ubi dicitur ad filios Israël: « Et eduxit vos de fornace ferrea ex » Ægypto². » Ubi utique duram tribulationem intelligi voluit.

II. Duæ autem mihi causæ occurrunt, (non ut ambæ sint, sed ut altera ex eis,) cur non ille cum suis omnibus evidenti igne crematus sit. Si enim peccatum ejus Dominus tale esse judicavit, quod supplicio illo expiatum non puniret in æternum, propter ipsam expiationem et purgationem congruenter illa pœna signis nomen accepit. Neque ad hunc intellectum quisquam tendere admoneretur, si eum proprie visibilis ignis exureret; sed in eo quisque remaneret, quod aperte videbat impletum, nec aliquid ultra quæreret: nunc vero cum propter Dei verba et factum Jesu, a quo prævaricari illa verba non possent, rectissime dicitur etiam lapidationem ignem fuisse; eleganter agnoscitur illa pœna hominem, ne in posterum peccato illo interiret, fuisse purgatum. Quod significant

¹ Josuë vii, 15 et 25. — ² Deut. iv, 20.

etiam vasa in Levitico, quæ jubentur igne purgari. Si autem tale fuit illud peccatum, propter quod eum etiam post istam vitam gehenna susciperet, ideo Jesus eum voluit lapidari, ut quod a Domino dictum est, « Igni cremabitur¹, » illud admoneret intelligi, quod Dominus faceret, non quod ab ipsis esset faciendum. Si enim dixisset Dominus, « Igni eum cremabitis et omnia ejus; » huic sensui locus nullus esset: cum vero ita positum est, ut magis videatur Deus quod ei futurum esset prædixisse, quam quod ei ab hominibus deberet fieri præcepisse; melius non potuit facere Jesus, qui divina verba sicut tantus Propheta intellexit, qui etiam hoc ipsum propheticè fecit, quam ut illum lapidibus potius quam flammis interimeret, ne in illis ignibus verba Domini viderentur impleta, quæ ob aliud dicta volebat intelligi.

III. Nec movere debet, quod non ipsum tantum, sed etiam omnia quæ sunt ejus, Deus cremanda igni prædixerit. Sic enim ait: « Igni cremabitur, et omnia quæ » cumque sunt ei. » Omnia enim quæcumque sunt ei, opera ejus possunt intelligi, quæ cum illo dixit esse concremanda: non sicut dicit Apostolus de quibusdam operibus igne consumptis², ipse autem salvus erit; si hujus peccatum ita intelligendum est, ut etiam æterno igne puniatur. Filios ergo ejus et filias cum pecoribus et omnibus quæ habebat, populus quidem cum eum puniret, simul lapidibus obruit: non tamen hoc judicio humano, sed prophetico spiritu fecit Jesus; sive ita intelligens, omnia quæ sunt ei, ut nec filios censeret exceptos, lapidationis etiam pœnam pro igne ingerens; sive opera ejus quæ post mortem Deus in illo fuerat crematurus, non solum per cætera quæ illi erant, verumetiam per filios ejus significans.

¹ Josuë vii, 15. — ² I Cor. iii, 15.

IV. Nec ideo sane credendum est eos pro peccato patris, a quo innocentes erant, etiam post mortem supplicio inferni ignis incensos. Mors quippe ista quæ omnes manet, quamvis de primo peccato veniat, tamen quia ita nati sumus, ut necessario moriendum sit, accelerata quibusdam est utilis. Unde legitur de quodam: « Raptus » est, ne malitia mutaret intellectum ejus¹. » Quo ergo iudicio Dei, vel misericordia, fuerit irrogata sive filiis ejus, sive illis triginta sex viris, cum omnes ab ejus peccato alieni fuerint, latet apud eum apud quem non est iniquitas². Verum illud in promptu est, quod et populum terribiliter oportebat quærere quod admissum est: et tanto vehementius timuerunt cæteri factum ejus imitari, quanto magis humana exhorret infirmitas, et in tam magnum tanquam justum populi odium dari, et eis quos ad spem propagandi generis se relicturum putabat peccato suo secum consumptis suis posteris emori.

QUÆSTIO X.

Quod Deus jubet loquens ad Jesum, ut constituat sibi retrorsus insidias³, id est, insidiantes bellatores ad insidiandum hostibus, hinc admonemur non injuste fieri ab his, qui justum bellum gerunt. Ut nihil homo justus præcipue cogitare debeat in his rebus, nisi ut justum bellum suscipiat cui bellare fas est: non enim omnibus fas est. Cum autem justum bellum susceperit, utrum aperta pugna, utrum insidiis vincat, nihil ad justitiam interest. Justa autem bella definiri solent, quæ ulciscuntur injurias, si qua gens vel civitas, quæ bello petenda est, vel vindicare neglexerit quod a suis improbe factum est, vel reddere quod per injurias ablatum est. Sed etiam hoc genus belli sine dubitatione justum est, quod Deus imperat,

¹ Sap. IV, 11. — ² Rom. IX, 14. — ³ Josuë VIII, 3.

apud quem non est iniquitas, et novit quid cuique fieri debeat¹. In quo bello ductor exercitus vel ipse populus non tam auctor belli, quam minister judicandus est.

QUÆSTIO XI.

Jesus mittens ad Gaï debellandum triginta millia bel-latorum, ait illis: « Vos insidiabimini post civitatem, » et non longe eritis a civitate, et eritis omnes parati: et » ego et omnis populus, qui mecum est, accedemus ad » civitatem. Et erit, cum exierint qui commorantur in » Gaï, in obviam nobis, sicut antea, et fugiemus a facie » illorum. Et cum exierint post nos, adducemus illos de » civitate, et dicent: Fugiunt isti a facie nostra, sicut » antea. Vos autem exurgetis ex insidiis et ibitis in civi- » tatem. Secundum verbum istud facietis. Ecce præcipio » vobis². » Quærendum est, utrum omnis voluntas fal- lendi pro mendacio deputanda sit: et si ita est, utrum possit justum esse mendacium, quo ille fallitur qui dignus est falli. Et si ne hoc quidem mendacium justum reperitur, restat ut secundum aliquam significationem hoc, quod de insidiis factum est, ad veritatem referatur.

QUÆSTIO XII.

Quod Gabaonitæ venerunt ad Jesum cum vetustis panibus et saccis, ut putarentur, sicut finxerant, de terra venisse longinqua³, quo eis parceretur: (constitutum enim erat a Domino, ne alicui terras illas inhabitanti parcerent, quo ingrediebantur:) nonnulli codices et græci et latini habent: « Et accipientes saccos veteres super hu- » meros suos; » alii vero qui veraciores videntur, non ha- bent, « super humeros, » sed, « super asinos suos. » Similitudo enim verbi in græca lingua mendositatem facilem

¹ Rom. IX, 14. — ² Josuë VIII, 4-8. — ³ Id. IX, 3.

fecit, et ideo latina quoque exemplaria variata sunt. ὄμων quippe et ὄνων non multum ab invicem dissonant quorum prius humerorum nomen est, posterius asinorum. Ideo est autem de asinis credibilis, quoniam se a sua gente longinqua missos esse dixerunt, unde apparet eos fuisse legatos, et ideo magis in asinis quam in humeris necessaria portare potuisse: quia nec multi esse poterant; et non solum saccos, sed etiam utres eos portasse Scriptura commemorat.

QUÆSTIO XIII.

QUÆRI potest, quomodo jurationem servandam esse crediderint Hebræi Gabaonitis, quibus ita juraverant, tanquam de longinqua terra venientibus, sicut illi mentiti fuerant¹. Sciebant enim se debellandos, si cognitum esset Hebræis in ea terra eos habitare, quam promissam fuerant interfectis habitantibus retenturi. Mentientibus ergo quod de longinqua terra ad eos venissent, juraverunt eis Israëlitaë. Posteaquam vero cognoverunt ibi eos habitare, ubi omnes quos invenerant secundum Dei præceptum debellare oportebat, noluerunt tamen frangere jurationem: et licet eos mentitos esse didicissent, parcere maluerunt jurationis causa; cum possent utique dicere se tantum illis jurasse, quos eos esse crediderant, id est, de longinquo venientes: cum vero aliud cognoverunt præceptum circa eos Domini implendum erat, ut sicuti cæteri expugnarentur. Deus autem hoc approbavit, nec parcentibus succensuit: quamvis eum non interrogassent quinam illi essent, et ideo eos illi fallere valuissent. Unde non importune utique credendi sunt, etsi fallere homines pro sua salute voluerunt, non tamen fallaciter Deum timuisse in populo ejus: propterea nec succensuit Dominus juran-

¹ Josuë ix, 19.

tibus aut parcentibus, adeo ut postea Gabaonitas ipsos tanquam populi sui homines de domo Saül vindicaverit¹, sicut Regnorum ostendit historia. Et quoniam juratio sic servata est, quamvis in hominibus, qui mentiti sunt, ut ad clementiam sententia flecteretur, non displicuit Deo. Nam si e contrario jurassent, aliquos se interfecturos, quos Gabaonitas in terra promissionis esse putavissent, et postea didicissent eos esse ab illa terra extraneos, et de longinquo ad se venisse, nullo modo arbitrandum est, quod eos essent debellaturi causa jurationis implendæ: cum propter ipsam parcenti clementiam sanctus David², etiam post verba, quibus se Nabal interfecturum esse juraverat, utique sciens quem fuerat interfecturus, parcere maluit, nec in re duriore implere juramentum; magis Deo placere existimans, si quod ira perturbatus ad nocendum juraverat, non fecisset, quam si perfecisset.

QUÆSTIO XIV.

CUM obsessi Gabaonitæ a regibus Amorrhæorum, misissent ad Jesum, ut sibi subveniretur; ita Scriptura sequitur, et dicit: « Et ascendit Jesus a Galgala, ipse et omnis » populus bellatorum cum illo, omnis potens in fortitudine. Et dixit Dominus ad Jesum: Noli timere illos; in » manus enim tuas tradidi eos; non subsistet ex illis quisquam coram vobis³. » Ubi neque consultus est Dominus, utrum eundem ad eos esset: sed utro suis recte subvenire volentibus, futuram victoriam prænuntiavit. Sic ergo posset, quamvis non consultus, de ipsis Gabaonitis admonere qui essent, cum se longinquos esse mentirentur, nisi ei placuisset illa juratio, quæ subjectis parcere cogeret. Crediderant enim Deo, quem audierant suo populo promississe quod illas gentes subverteret, eorumque ter-

¹ 2. Reg. xxi. — ² 1. Reg. xxv, 22. — ³ Josuë x, 7, 8.

ram obtineret; et hanc eorum fidem non eos prodendo remuneravit quodam modo.

QUÆSTIO XV.

QUÆRITUR quemadmodum Rex civitatis Jerusalem Adonibezech et cæteri quatuor cum quibus obsedit Gabaonitas, secundum Septuaginta interpretes, primo regem Jebusæorum cum ad eos obsidendos convenerunt¹, postea vero reges Amorrhæorum dicantur ab ipsis Gabaonitis, quando nuntios miserunt ad Jesum, ut eos de obsidione liberaret. Sicut autem inspicere potuimus in ea interpretatione quæ ex Hebræo est, utrobique Amorrhæorum dicuntur²: cum constet Jebusæorum fuisse regem civitatis Jerusalem, quia ipsa est dicta Jebus, tanquam illius gentis metropolis; et septem gentes sæpissime Scriptura commemoret, quas promisit Deus exterminaturum se esse a facie populi sui, ex quibus una perhibetur Amorrhæorum. Nisi forte hoc nomen universale fuerat omnium, aut potius majoris partis: ut non una, sed plures in his septem hoc nomine tenerentur: quamvis esset etiam una de septem, quæ Amorrhæorum proprie vocaretur: sicut est pars quædam quæ proprie dicitur Libya, quamvis hoc nomen universæ Africæ competat; et pars quædam quæ proprie dicitur Asia, quamvis Asiam vel dimidium terrarum orbem quidam, vel alii tertiam partem orbis posuerint. Nam, quod constat, et Chananæi tanquam una gens in illis septem commemorantur, et tamen universa illa terra originaliter terra Chanaan vocatur.

QUÆSTIO XVI.

« Non dimisit in ea Jesus quidquam spirans, sicut præcepit Dominus Moysi puero suo, et Moyses similiter præ-

¹ Josuë x, 5, 6. — ² Sic habet Vulgata.

» cepit Jesu, et sic fecit Jesus: non est transgressus quidquam ab omnibus, quibus constituit Dominus Moysi¹. » Propter hoc nullo modo putanda est ista crudelitas, quod nullum vivum in civitatibus sibi traditis dimittebat Jesus, quia Deus hoc jusserat. Qui autem existimant hinc Deum ipsum fuisse crudelem, et propter hoc Veteris Testamenti verum Deum fuisse auctorem nolunt credere, tam perverse de operibus Dei quam de peccatis hominum judicant, nescientes quid quisque pati dignus sit, ut magnum putantes malum cum casura dejiciuntur, mortalesque moriuntur.

QUÆSTIO XVII.

« Et non erat civitas, quæ non erat tradita filiis Israël². » Quæritur quomodo hoc verum sit, cum nec temporibus postea Judicium, nec temporibus Regum omnes omnino illarum septem gentium civitates capere potuerint Hebræi. Sed aut sic intelligendum est, quod ad nullam civitatem bellando accessit Jesus quam non ceperit: aut certe nulla non capta est, sed earum quæ in regionibus supra commemoratis fuerunt. Enumeratæ sunt enim regiones, in quibus fuerunt civitates, de quibus facta est ista conclusio: « Et omnes cepit in bello. »

QUÆSTIO XVIII.

« Quia per Dominum factum est confortari cor eorum, » ut obviam irent ad bellum ad Israël, ut exterminarentur, ita ut non daretur eis misericordia, sed ut exterminarentur, sicut dixit Dominus ad Moysen³. » Ita dictum est hoc per Dominum factum confortari cor eorum, hoc est, obdurari cor eorum, sicut de Pharaone⁴: quod

¹ Josuë xi, 14, 15. — ² Ibid. 19. — ³ Ibid. 20. — ⁴ Exod. vii, 3 et 22, et viii, 19.